

Tóth János

Szimulakratív szignifikáció és szimulakratív színterek – egy deviáns publikációs gyakorlat vizsgálata¹

Bevezetés

Az elmúlt években a felsőoktatás területén tapasztalható egyes jelenségek deskripciója során a közgondolkodásban egyre gyakoribbá vált a közgazdaságtanból jól ismert gazdasági buborék fogalmának metaforikus alkalmazása. Ezek az alkalmazások általában a diploma várható piaci értéke és a diploma megszerzéséhez szükséges befektetések értéke közt felfedezni vélt aránytalanságokra koncentrálnak (lásd Deresiewicz 2011, Wood 2011, Williams 2011, Reynolds 2012), és analogikusan azokra a gazdasági folyamatokra utalnak, amelyekben egy adott eszköz piaci értéke nem tükrözi annak belső értékét. Az ún. „akadémiai buborék” ugyanakkor nem csak a diploma megszerzésébe fektetett és általa nyerhető erőforrások közti aránytalanság leírására lehet alkalmas, hanem a tudományos világ más tagjai vagy folyamatai közti aránytalanságok jelzésére is.

A tanulmány kiindulópontja annak szándéka, hogy a „buborék” analógiáját egy olyan tőkekonverzió szemszögéből vizsgáljuk és specifikáljuk, amely a diploma helyett egy másik, de a tudományos mezőben szintén releváns tőketípus, a publikációs tételek megszerzése és hasznossága közti speciális viszonyt képes magyarázni. Ez a viszony egyfelől a kutató, mint ágens számára a közkeletű nevén „publikációs kényszer”-ként jelentkező probléma szempontjából releváns, másfelől pedig elválaszthatatlan néhány, az e problémákra adott és viszonylag új keletű problémaeliminációs stratégiától.

Ennek megfelelően a továbbiakban megkíséreljük bemutatni a „buborék” fogalmának egy lehetséges, a (bourdieu-i értelemben vett) tudományos mezőn belül érvényesnek posztulált alkalmazását, amelyet elsősorban a kulturális tőke objektivizálásának, valamint az objektivizált és az intézményesített tőketípusok közti konverzió folyamatában vizsgálunk. A vizsgálat főként az objektivizált kulturális tőke szimulákrumainak

¹ Jelen szöveg a Pécsi Tudományegyetem által 2012. március 27.-én „Borders & Connections – Határok és kapcsolatok” címmel rendezett nemzetközi konferencián elhangzott előadásom („The Dangers of Academic Bubble Economy from a Young Researcher’s Perspective”, megjelent: *Acta Sociologica – Pécsi Szociológiai Szemle* 5 (1), 61-67.) jelentősen átdolgozott és kibővített, magyar nyelvű változata.

bemutatását célozza meg, körüljárva azok megalkotását, működését és leleplezési lehetőségeit, valamint röviden kitér arra az értékkülönbözetre is, ami akkor keletkezik, amikor az objektivizált kulturális tőke tudományos értéke nem tükrözi az általa nyerhető intézményesített tőke mező-gazdasági értékét.

A tudományos közlemény, mint individuális kutatói tőke

A tudományos közlemények a marxi felfogás keretein belül egyszerre tekinthetők áru- és termelőtőkének: áruk abból a szempontból, hogy hasznosak lehetnek mások számára és egyúttal értéket képviselnek a piacra lépő szerzők számára is. A kézirat formájában megtermelt eredményeket a szerzők a tudományos közlemények elsődleges piacán kínálják fel eladásra a piaci szereplőknek – általában különböző publikációs platformokat üzemeltető kereskedelmi vállalatoknak, felsőoktatási intézményeknek vagy tudományos társaságoknak, melyek ezeken a piaci szereplőkön keresztül a másodlagos piacon jut el a fogyasztókhoz, elsősorban a tudományos közösség más tagjaihoz. Az eredeti szerzők fizetségüket a kiadóktól szinte kivétel nélkül szimbolikus javak formájában kapják meg, melyek ráadásul ritkán többek annak pusztán tényénél, hogy adott írásuk X kiadónál vagy Y kiadványban jelent meg; a kiadók jelentős része ellenben az így megszerzett javakhoz csak pénzfizetés ellenében engedi hozzáférni a fogyasztókat. A szerzőnek ez a modell anyagilag elsősorban azért éri meg, mert az árujuk az eladás után termelőtőkeként viselkedik: Egyfelől a publikálással nyert szimbolikus javakat úgy kísérelheti meg (állások, felkérések, tisztségek, pályázatok, ösztöndíjak stb. formájában) pénzre váltani, hogy egy sikeres konverzió után a publikáció, úgymond, nem cserél gazdát, hanem ismételten felhasználható (vagyis egy kutató a publikációs listája minden olyan tételét felhasználhatja egy későbbi konverziónál, amelyet egyszer már sikeresen felhasznált más konverzióknál), tehát a publikáció a kutató számára egyéb, a rendszerből megszerezhető javak kitermelésének eszköze.

Másfelől pedig a publikáció akkor is termelhet értéket a kutató számára, ha azzal ő a továbbiakban semmit nem csinál, de más kutatók fogyasztják és felhasználják saját áruik megtermeléséhez: A rendszerben ugyanis az adott publikációra tett külső hivatkozások a hivatkozott publikáció szerzője számára külön, szimbolikus értékkel rendelkező javakként jelentkeznek, amiket azután ugyanúgy ciklikus jelleggel tud más javakká konvertálni, mint a meglévő publikációit. Ezért a hivatkozások és általában a tudományos eredmények utóhatása a szerzőjük (és rajtuk keresztül áttételesen intézményük) birtokában lévő tőke kamatainak minősíthetőek.

A tudományos tőke ugyanakkor nem csak kamatozik, hanem inflálódik is; vagyis az egyéb megszerezhető javakra való konverziókhöz egyre több és/vagy jobb minőségű publikációt kell tudni felmutatni. A tudományos publikációk növekedését a folyóiratok szintjén D.J. de Solla Price már a 60-as évek elején vizsgálta, és arra az eredményre jutott, hogy az 1650 és 1950 közt eltelt három évszázad során a folyóiratok száma évi 5.6%-al növekedett, ami 13 évenkénti kettőzödési időnek feleltethető meg (Price 1961). A jelentősebb adatbázisokban indexált folyóiratok és cikkek számának növekedési rátája újabb eredmények szerint is összességében legalább a „tudomány” (kvantifikálható

eredményekben mérhető) évenkénti 4.7% bővülését jelenti, méghozzá úgy, hogy ebben a számban még nincsenek figyelembe véve – többek között – az új publikációs csatornák (Larsen és von Ins 2010, 600.o.).

Ezek a hatások, tekintettel arra, hogy 2012-ben az összes külső lektorálással működő szakfolyóirat mintegy egynegyede már nyílt hozzáférésű volt (Suber 2012, 144. o.), a digitális környezethez köthetőek és akár igen jelentősek is lehetnek. Kérdés viszont, hogy ezek mennyire nevezhetőek egy valós bővülés hatásainak, és mennyire tükrözik az egyéni és intézményi kutatók tőkeoptimalizálási törekvéseit. A publikációk számának növekedése ugyanis nem csak a tudományos eredmények számának növekedésével magyarázható: mivel a publikáció a kutatói teljesítmény értékmérője s ekképp a kutatói teljes tőke komponenseként vehetőek figyelembe, ezért a kutatóknak szinte minden körülmények közt jobban megéri ugyanazt az eredményt a lehető legkisebb egységekre bontva közölni, feltéve, hogy ezeket a kisebb egységeket összességében legalább ugyanolyan értékű és presztízszű megjelenési felületen tudja megjelentetni, mint ha az eredményeit nem bontotta volna részekre. A Legkisebb Publikálható Egységekre (Least Publishing Unit) történő optimalizálás ebben a környezetben nagyon hasonlít a pénzrontás ama fajtájához, amikor a nemesféméből vert pénzt körülnyírták annak érdekében, hogy az így nyert forgácsokból a következő pénzverés alkalmával új pénzérméket (publikációt) tudjanak készíteni.

A tudományos tőke publikációkban mért értéke inflálódásának ezen túl van egy másik komponense is, ami nem az összes tudományos publikáció számának növekedésében, hanem az egy publikációhoz rendelhető társszerzők és hivatkozások számának növekedésében lehet kimutatni. A társszerzőkkel történő kooperáció és ennek formai megjelenése a publikációkban hozzáadott értéként viselkedik a tudományos tőke tekintetében: Egyfelől a szerző kapcsolathálózatáról tanúskodik, aminek bizonyos értékelési helyzetekben komoly súlya lehet; egy felsőoktatási vagy kutatóintézeti álláspályázat értékelése során pl. előnyösebben ítélik meg azt a kollégát, akinél a publikációs listában szereplő társszerzők arról tanúskodnak, hogy elismert nyugati intézmények oktatóival, kutatóival áll munkakapcsolatban. Másfelől az internet szélesebb elterjedését követően a nemzetközi együttműködésben írt kutatások száma 15 év alatt megháromszorozódott; míg pl. a Science Citation Index-ben 1990-es 50 ezer körül volt az ilyen tanulmányok száma, addig 2005-ben már több, mint 170 ezer; ez az összes vizsgált tanulmánynak közelítőleg 10, ill. 23%-a (Leydesdorff és Wagner 2008, 319.o.).

A társszerzővel írt tanulmányok esetében csökken a tanulmány megalkotására fordított egy főre eső időmennyiség, és a publikációt követően fellép az ún. „hálózati hatás”. Az adott kutató számára a publikációból hasznosítható érték és az általa a megalkotására fordított idő aránya az élet-és természettudományokban jellemzőbb sokszerzős tanulmányok esetében ennek következtében egészen extrém mértékűt ölthet. Mivel pedig a minősítési gyakorlatban a szerzői hozzájárulás súlyozása kezdetleges, és nincs egységes kvantifikálás (Tarnov 1999, Verhagens et al. 2003), ezért a minősítések során a sokszerzős publikációk szerzői sokkal optimálisabb befektetett munka/megszerzett érték arányra számíthatnak, mint az a kutató, aki teljes egészében maga végezte a tanul-

mány megalkotásához szükséges összes munkát.² Harmadrészt a nemzetközi kooperáció eredményeként született társszerzős tanulmányok általában több hivatkozást kapnak, mint az egyszerűs vagy országon belüli együttműködés során megalkotott tanulmányok (Royal Society 2011, 59.o.); a hivatkozások mint kamatok pedig a kutató H-indexén és egyéb hatástényezőin keresztül tőkésíthetők.

Az egy cikken belüli hivatkozások száma szintén folyamatosan növekszik (Yitzhaki és Ben-Tamar 1991, Peritz és Bar-Ilan 2002, Biglu 2007, Krampen 2010, Lin és Huang 2012) és ez közvetlen kapcsolatban áll az egyéni H-index és a folyóiratok Impakt Faktor-számértékeinek lassú, de folyamatos növekedésével (Althouse et al. 2009). Mivel mind a kapott hivatkozások száma, mind az IF-értékek a minősítési eljárások során tudományos értékmérőként funkcionálnak, könnyen megérthető, hogy nem csak a kapott, de adott helyzetben a leadott hivatkozások is a kutató tudományos tőkéjének részét alkotják, amelyekkel csereviszonyokat alakíthat ki mind különböző folyóiratokkal, mint publikációs felületekkel, mind pedig kollégáival. Egy konkrét folyóiratba beküldött kézirat referencialistája ugyanis általában összeállítható úgy is, hogy az az adott folyóirat következő évi Impakt Faktorában kedvező változásokat okozzon, és úgy is, hogy ne legyen rá hatással. Normál esetben természetesen a kézirat megalkotása során a hivatkozott irodalom összeválogatása kizárólag a kézirat témájának megfelelően történik, mivel azonban a kéziratokat ésszerű a témával összhangban lévő profilú folyóiratnak beküldeni, ezért a hivatkozáslistában, főképp felső kategóriás felületek esetében, eleve szerepelhetnek tanulmányok az adott folyóirat korábbi számaiból. Ezek az átfedések tehát megjelenhetnek természetes úton, de alkalmazhatóak stratégiaileg is, azzal számolva, hogy a szerkesztők és a kiadó pozitívabban állhatnak egy olyan tanulmány megjelentetéséhez, amelyik publikálása hozzájárul a folyóirat hatástényezőjének (vagy a szerkesztő/szerkesztőbizottsági tagok H-indexének) növeléséhez – ahogyan a közelmúltbeli tapasztalatok mutatták, ez a várakozás olyannyira megalapozott, hogy széles körben tárgyaltak olyan – akár konkrét, akár hipotetikus – szituációk, melyekben a folyóirat szerkesztői kérhetik fel a szerzőt a referencialista manipulálására (Krell 2010, 59-62.o., Wilhite és Fong 2012, 542-543.o., Cronin 2012, 1281.o.), illetve folyóiratok mesterséges citációs kartellekbe szerveződhetnek (Davis 2012, Van Noorden 2013a).

Összességében tehát amellet érveltünk, hogy kutatói publikációs lista elemei gazdasági megközelítésben áruként és tőkeként ragadhatóak meg, termelésük és a tudománygazdaságba történő bevonásuk egyes elemei pedig a marxí értelemben vett kapitalista jegyeket mutatja. További vizsgálatainkat ez az értelmezés fogja keretezni.

² Ezzel nem azt akarjuk kétségbe vonni, hogy a nemzetközi kutatói együttműködésnek pozitív hatása lehet a tudományos eredmények minőségére – nyilvánvalóan számos esetben a nemzetközi együttműködések már pusztán a nemzetköziségük miatt gyümölcsözőek, hiszen két vagy több nagymértékben eltérő szociokulturális háttérű kutatónak ugyanarról a tárgyról egészen más meglátásai lehetnek, vagy más módszerekkel (és az ehhez szükséges technikai eszközökkel és szaktudással) tudnak hozzá közelíteni, és melyek kombinálása az egyszerűs kutatáshoz képest (ceteris paribus) intellektuális többletet eredményezhet.

A kulturális tőke objektivizálása szimbolikus és szimulakratív szintereken

A vizsgálat során – Bourdieu tőkeelméletének a téma szempontjából releváns részeit (1986, 244-248.o.) alapul véve – először három, a tudományos publikációk szempontjából releváns kulturális tőketípussal fogunk dolgozni. Egyfelől (I.) a belsővé tett (embodied), nem-objektivizált állapotban lévő szakismeretekkel és tudományos kompetenciákkal, másfelől (II.) ezek objektivizált módozataival (témánkra szűkítve főként a tudományos értékűként elfogadható, publikált szövegekkel), harmadrészt pedig (III.) ama intézményszerűsített állapotú objektumokkal, melyek a társadalom felé jelzik mind (a.) a szakismereteket és tudományos kompetenciákat (ide tartoznak pl. a versenyeredmények és a szigorlatok eredményei), mind pedig (b.) ezek objektivizált formáit (konkrétan ilyenek pl. a tudományos címek, rangok, diplomák és tagságok). Ez a felsorolás (III.b) esetében a tőkekonverzió megszokott menetét is tükrözi, tehát ahhoz, hogy a nem-objektivizált állapotban lévő kulturális tőkét intézményszerűsíteni lehessen, azt először objektivizált formára kell hozni.

Az objektivizált kulturális tőke tudományos értékének megállapítása normál esetben a tudományosság közmegegyezés szerinti szimptomáinak a különféle szubjektív és interszjektív taxonómiáknak megfelelő, értékkelő osztályozását igényli. A tudományosság szimptomáit és az ehhez kapcsolódó kurrens diszkussziókat itt nem részletezzük, hanem a vizsgálatot közvetlenül azokkal az esetekkel kezdjük, ahol az objektivizált kulturális tőke a tudományosság szimptomáit vagy azok egy szignifikáns részét nem mutatja, hanem szimulálja. Mindezt az indokolja, hogy a kulturális tőkén belül elkülöníthetővé váljanak azok a tőkefajták, amelyek belső értékét nagymértékben az az imitációs potenciál határozza meg, amely lehetővé teszi, hogy az azt birtokló személy intézményi tőkévé konvertálják. Az ilyen tőkefajtákat a továbbiakban – a francia szociológia Baudrillard-ra (1994) támaszkodó irányzatának egy népszerű fogalmát alkalmazva – „szimulakratív kulturális tőkének” nevezzük.

A szimulakratív kulturális tőke három olyan osztályalkotó tulajdonsággal rendelkezik, amely közül egynek vagy többnek a megléte esetén objektivizált formájában megkülönböztethető a normál értelemben vett kulturális tőkétől. Az első ilyen tulajdonság az, ha többé-kevésbé meggyőzően imitál olyan belsővé tett szakismereteket és kompetenciákat, amelyek valóságosan nem járultak hozzá a megalkotásához. A másik ilyen tulajdonság, ha a belsővé tett szakismeretek és kompetenciák nem ugyanahhoz az ágenshez tartoznak, mint aki ezek objektivizált módozatát birtokolja.³ A harmadik ilyen tulajdonság pedig, ha az objektum olyan szintéren mutatkozik meg, amelyek az akadémiai mezőn belül tudományos értékűként elfogadott szintereket (pl. különböző szakkönyveket, tudományos folyóiratokat és egyéb, pl. konferencia-kiadványokat) imitálják, de valójában nem felelnek meg a tudományos szinterek kritériumainak. Ez utóbbi szintereket a szimulakratív kulturális tőke mintájára szimulakratív szintereknek nevezzük.

A fenti tulajdonságok különféle kombinációinak megfelelően a kulturális tőkének az alábbi tipológiája alkotható meg:

³ Egyszerűen mondva ez azt jelöli, hogy egy konkrét szövegnek valóságosan az-e a szerzője, akinek a neve szerzőként fel van tüntetve, vagy valaki más írta meg helyette.

<i>Tőketípus</i>	<i>Objektívizáció</i>		<i>Megmutatkozás</i>	
	<i>Azonos ágens</i>	<i>Különböző ágens</i>	<i>Szimbolikus szintér</i>	<i>Szimulakratív szintér</i>
Kulturális tőke _{emb}				
Szimulákrum _{emb}				

A sorokban üresen hagyott helyeken a 0 és az 1 bináris értékek szerepelhetnek, azzal a fenntartással, hogy az (Objektívizáció) és a (Megmutatkozás) oszlopokon belüli kételemű sorokban nem állhat mindkét helyen azonos érték. Megvizsgálva a változókból megalkotható sormátrixokat, azt láthatjuk, hogy az objektívizáció legitim, tudományos értékű publikációt⁴ akkor eredményez, amikor az objektívizált kulturális tőke és a megalkotásához használt belsővé tett kulturális tőke birtokosa ugyanaz az ágens, és az objektum szimbolikus szintéren jelenik meg:

$$\text{Kulturális tőke}_{\text{emb}} = [1_{11} \ 0_{12} \ 1_{13} \ 0_{14}]$$

Ennek megfelelően az objektívizálás folyamatában szimulakratív kulturális tőke létrejöttét és buborék kialakulását ott figyelhetjük meg, ahol a belsővé tett kulturális tőkéhez tartozó sormátrix legalább két értéke megváltozik. A megadott fenntartást figyelembe véve ez három változatban lehetséges: $A = [0_{11} \ 1_{12} \ 1_{13} \ 0_{14}]$, $B = [1_{11} \ 0_{12} \ 0_{13} \ 1_{14}]$, $C = [0_{11} \ 1_{12} \ 0_{13} \ 1_{14}]$. A „C” változat voltaképpen egyesíti magában az a „A” és „B” változatban a publikáció normális menetéhez képest jelentkező eltéréseket, így a következőkben előbbi kettő részletesebb vizsgálata elegendő.

Az „A” változat esetében az összefüggések tovább árnyalhatóak a megalkotó és a birtokos közti viszony függvényében. A megalkotó kezdeményezésére létrejött viszony egyaránt szolgálhat a megalkotó anyagi hasznának és kulturális tőkéjének növelésére, aminek elérését segíti a birtokos már meglévő intézményi tőkéje és reputációja. Az anyagi haszon növelésére koncentráló kezdeményezések egy ismert példája a szellemírók alkalmazása az orvostudomány területén: gyógyszeripari cégek alkalmazottaikkal vagy megbízottaikkal olyan cikkeket vagy összefoglalókat íratnak, amelyekben saját termékeiket pozitív színben tüntetik fel, majd ezeket a cikkeket kulcspozíciókban lévő és véleményvezér szerepet betöltő akadémikusok neve alatt jelentetik meg vezető orvosi folyóiratokban (lásd pl. Fugh-Berman 2005, 546-47.o, Anekwe 2010, 267.o, Stern és Lemmens 2011). A cég itt az akadémikusok reputációjából profitál azáltal, hogy szerepeltetésükkel befolyásolja a döntéshozó intézményeket és a gyógyszereszeket a termékük ajánlásában

⁴ Az egyszerűség kedvéért úgy vesszük, hogy a <publikáció> fogalom tartalmába minden olyan objektívizált tudományos közlés beletartozik, amit a kutató legitim módon feltüntethet egy hivatalos önéletrajzon. A tanulmányban nem kezelünk olyan, általában intézményi szabályozásból fakadó értékskálákat, amelyek pl. a lektorátság (pl. lektorált vs. nem-lektorált, „double blind” vs. egyéb módon lektorált), a terjedelem (pl. absztrakt vs teljes tanulmány) vagy egyéb tipológiai besorolás alapján döntenek el, hogy egy tudományos közlés <publikáció>-nak számít-e vagy sem. Szintén nem kezeljük a „megjelent”, „megjelenésre elfogadott” és „megjelenés alatt” lévő publikációk különbségét, az ezekre referáló szöveg ugyanis a megfelelő jelölésekkel szintén legitim módon elhelyezhető egy hivatalos önéletrajzon.

vagy felírásában (McHenry 2010, 132.o.) míg a nevüket adó szerzők lényegében valós mögöttes munka nélkül jutnak hozzá egy, a CV-jükben megfelelő referáló szöveggel hivatkozható publikációhoz. Más esetekben ugyanakkor a megalkotó nem az anyagi nyereség, hanem a saját kulturális tőkéjének a növelése érdekében kezdeményezi ezt a viszonyt: Egy magas reputációval rendelkező társszerző szerepeltetése ugyanis jelentősen megnöveli relatíve ismeretlen, fiatal kutatók vagy kutatócsoportok publikálásának esélyét a magas hatástényezővel rendelkező folyóiratokban (Chen és Huang 2007, 1024.o), függetlenül attól, hogy ez a társszerző esetleg egyáltalán nem is vett részt a tanulmány megalkotásában (túl azon, hogy a nevét adta hozzá), vagy kontribúciója nem érinti a tanulmányban tetten érhető intellektuális többletet (pl. szakirodalom javaslása, statisztikák mechanikus adaptációja/összefoglalója, létező mérési módszerek alkalmazása új adatokra stb.).

A későbbi birtokos által kezdeményezett viszonyok szintén a saját kulturális tőke növeléséből indulnak ki. A megalkotó itt voltaképpen béríró, akitől a későbbi birtokos, személyesen vagy egy „papírmalom” (paper mill) közvetítésével megrendeli azt a szöveget, amelyet később saját neve alatt publikál, vagy diplomaként/PhD dolgozatként benyújt. A megrendelt szöveg ellenértéke itt egy – színvonaltól, terjedelemtől és teljesítési időtől függő – pénzbeli juttatás, amit az íróknak vagy közvetítőjének fizetnek meg.

A „B” változat azokat az eseteket írja le, amelyek a megalkotó és a birtokos tekintetében nem, de a megjelenés színterének típusát nézve különböznek a tudományos értékűként elfogadott objektivizált kulturális tőkéktől. A különbség a szimulakratív színterek (ide sorolhatóak többek között az önpublikációk, a különféle, „fake” vagy „scam” jelzővel illelhető folyóiratok és konferenciák) sajátosságaiból következik. A szimbolikus színterektől eltérően a szimulakratív színtereken történő megmutatkozás kritériuma nem a tudományos érték, hanem egy meghatározott anyagi ellenérték (a humán tudományi területeken átlagosan 100-500 eurónak megfelelő összeg, mely a természet- és élettudományok területén ennél jóval magasabb is lehet) megfizetése a színteret biztosító ágens részére, részvételi díj vagy publikációs díj címszóval. Az összegért vett szolgáltatásnak ugyanakkor a beküldött szöveg egyszerű publikálása csak egy elhanyagolható részét alkotja. Mivel az internet elterjedése és a digitális kor kezdete óta az elektronikus formátumú önpublikációk ennek lényegében nulla költségű alternatíváit jelentenek, a szolgáltatás valódi értékét a megrendelő számára a szimbolikus színterek jellegzetességeinek szimulálása jelenti. E szimuláció üzletszerűsítésére a digitális korban az utóbbi években többen felhívták már a figyelmet. Peter Suber, a Harvard Open Access Project igazgatója észrevétele szerint az OA a hozzáférések egy olyan (új) típusa, amely nem kötődik speciális üzleti modellekhez (2012, 103.o.). Ugyanakkor eme új típusú hozzáférés olyan új, „ragadozó” jellegzetességeket mutató üzleti modellek kialakításához is vezetett, amely kiforgatja a szerzői finanszírozású publikációs modelleket (author-pay systems, Gold OA) és károsan hat a nyílt hozzáférésű kiadványok reputációjának megítélésére az által, hogy olyan etikátlan viselkedésformákat bátorít, ahol egy cikk közlését végső soron nem a szakmai értéke, hanem a megjelenésért fizetett „publikációs díj” dönti el (Beall 2012). A probléma jelentőségét és megoldatlanságának következményeit jól mutatják a nemzetközileg nézve két legjelentősebb tudományos folyóiratban, a Nature-ben (Beall 2012, Butler 2013a, 2013b, Van Noorden 2013b) és a Science-ben

(Jansen és Forget 2012, Enserink 2012, Bohannon 2013) között reflexiók is. Nyomukban megállapítható, hogy noha a 90-es években eszkalálódó folyóiratválság az eredeti problémák tekintetében napjainkra az Open Access mozgalomnak köszönhetően jelentősen enyhült, az enyhítéshez használt eszköz sajátosságai egyúttal új válságjelenségeket is életre hívtak.

A „ragadozó” üzleti modellben működtetett folyóiratok által megtestesített szimulációk hatékonyságáról elmondható, hogy színterenként és altípusonként változik, de ahhoz minden esetben elegendő, hogy egy publikációs listában a rajta megjelent elemre referáló szöveg formailag semmiben ne különbözzön a szimbolikus színtereken megjelent elemekre referáló szövegektől. A hatékony szimuláció emellett a szimbolikus színterek szinte minden tulajdonságát képes formailag imitálni: ilyen imitációk közé sorolható pl. a termék régi és elismert tudományos folyóiratnak történő álcázása vagy egy többnemzetiségű szerkesztőbizottság meglétének állítása (Butler 2013b); akár fikatív személyek, akár létező, de szereplésükbe bele nem egyező és/vagy előzetesen fel sem kért valós személyek szerkesztőbizottsági tagként történő felsorolásával. Dr. Jeffrey Beall, a Beall-lista megalkotója már a vizsgálatai elején észrevette, hogy számos olyan új folyóirat, amely kéretlen email üzeneteken keresztül próbál szerzőket és szerkesztőbizottsági tagokat toborozni, gyakran használ különféle grandiózusan hangzó jelzőket és jelölőket (mint pl. a „nemzetközi”, „világ-”, „globális”) üzeneteikben a saját termékük jelölésére (Butler 2013a). Egy folyóirat-hamisítvány ugyanakkor akár valóságosan is rendelkezhet kiterjedt nemzetközi szerkesztőbizottsággal és szerkesztői tanácsadó testülettel, bírálói rendszerrel, professzionális honlappal és – ahogyan az az Elsevier által publikált 6 hamisított folyóirat esetéből (Hutson 2009, 598.o., Collier 2009, 254-255.o.) látszik – professzionális kiadói háttérrel, valamint szerepelhetnek a rangos bibliográfiai adatbázisokban is. A szimuláció, illetve a hamisítás ténye ezen esetekben a névleges vagy korrumpálódott külső szakértői-bírálói rendszerből (peer review), a folyóirat belső működésének gyakran a külvilág számára észlelhetetlen anomáliáiból következik.

Rátérve most azokra az esetekre, amikor a szimuláció nem a szerzősége vagy a színtérre, hanem egyenesen a belsővé tett kulturális tőke különböző típusaira irányul, azokat – felhasználási módjuk szerint – szubverzív, preventív és korrektív alkalmazásokra lehet osztani. A *szubverzív alkalmazások* közé sorolható általában minden olyan technika, amely a szerző olyan intellektuális munkavégzésére vagy kompetenciájára tett utalást eredményez, amelyet a vizsgált objektum megalkotásakor nem végzett el vagy nem birtokolt. Ilyen például a kitalált adatok alkalmazása („drylabbing”), adatok alaptalan számszerűsítése, hivatkozások plagiarizálása⁵, hivatkozások használata kizárólag a bibliográfia felduzzasztásának céljából, és még számos egyéb, a szakmailag megkövetelhető normák ellen elkövetett vétség. A belsővé tett kulturális tőke szimulákrumainak preventív és korrektív alkalmazásai ugyanakkor már nem az objektumokhoz, hanem az objektum megmutatkozásának színtereihez köthetőek.

A *preventív alkalmazások* (Szimulákrum_{emb} = [1₁₁ 0₁₂ 0₁₃ 1₁₄] és [0₁₁ 1₁₂ 0₁₃ 1₁₄]) elsődleges célja a szimulakratív színterek leleplezése. Ahogyan azt a szimulakratív színtere-

⁵ Vagyis amikor egy hivatkozás eredetileg egy másik tanulmányban szerepelt, és onnan lett átemelve a szerző kéziratába anélkül, hogy a hivatkozás szövegében az „idézi:” kitétel fel lenne tüntetve.

rek tárgyalása során jeleztük, ezek elsősorban üzleti vállalkozásként működnek, tehát a megjelenített objektum után járó publikációs/részvételi díj megszerzésében érdekeltek, függetlenül az objektum tudományos értékétől. Ennek kimutatása érdekében az akadémiai életben részt vevő, a fiatalabb generációhoz tartozó kutatók egy része önerőből, vagy különböző szöveggeneráló programok segítségével (pl. The Postmodernism Generator, SCIgen) megalkotott, tudományosan értékelhetetlen írásokat küldenek az általuk gyanúsnak ítélt színterekre. Amennyiben pedig ezeket a szövegeket megjelenésre elfogadják és felszólítanak a publikációs/részvételi díj megfizetésére, azzal bizonyítottan veszik a tudományos kontroll hiányát és a szintér adatait erre szakosodott internetes oldalakon, blogokon és hírleveleken összegyűjtik és közzéteszik. (alkalmazásait lásd pl. Davis 2009, Bohannon 2013).

A belsővé tett kulturális tőke szimulákrumainak *korrektív alkalmazásai* ezzel szemben nem szimulakratív, hanem szimbolikus színtereket céloznak meg (Szimulákrum_{emb} = [1₁₁ 0₁₂ 1₁₃ 0₁₄]), és céljuk sem korlátozódik a pusztá elrettentésre, hanem általában valamely, a tudományos mezőn belüli anomália diszkussziójának szükségességére hívják fel a figyelmet. Az egyik legismertebb ilyen szimulákrum Alan Sokal nevéhez fűződik, aki a *Social Text*-ben 1996-ban megjelent, „A határok áttörése – Arccal a kvantumgravitáció transzformatív hermeneutikája felé” című tanulmányával – mely saját bevallása szerint „bőségesen volt fűszerezve értelmetlenséggel” (1996, para.5) – azt próbálta alátámasztani, hogy a publikálás folyamatában a tudományos szempontoknál gyakran nagyobb szerepet kap a különféle ideológiai prekonceptióknak és hatalmi pozícióknak történő megfelelés, vagy meg-nem-felelés.

Publikációs kényszer, problémaidentifikáció és problémaelimináció

Napjainkban már nem hat az újdonság erejével annak kijelentése, hogy a digitális kor és az újmédia által biztosított lehetőségek, valamint a tudományos világba történő belépés díja (Bourdieu-t idézi Emirbayer és Schneiderhan 2013, 138.o.) és a belépést követő működéshez, fejlődéshez kötődő publikációs kényszer együttesen egy olyan környezetet alkot, amely a kulturális tőke növelésének szempontjából a kutatói portfólió mennyiségi bővítésének kedvez. Ugyanakkor annak a kérdésnek a megválaszolása már új eredményekhez vezethet, hogy vajon milyen szerepet játszhatott a publikációs kényszer az eddig ismertetett és összefoglalóan „akadémiai buborékgazdaság”-nak nevezhető jelenség⁶ kialakulásában. Feltevésem szerint mind a szimulakratív színterek, mind a

⁶Noha e gazdaság hatásait itt csak az objektívizációval kapcsolatban tárgyaltuk, megjegyezhető, hogy hatásai a szimuláció sikerességének függvényében az intézményesítés folyamatában is érződhetnek, illetve közvetlen módon is jelentkezhetnek (pl. a szimbolikus vagy materiális értékekkel történő megvesztegetés során). Emellett természetesen mind az objektívizálás, mind az intézményesítés során számos, a fenti gazdaságtól független összetevő is hozzájárulhat egy nem-értékarányos konverzióhoz. A nepotizmus (Allesina 2011) és a felsőbb (nem feltétlenül politikai) nyomásgyakorlásra megítélt akadémiai és egyetemi státusok különböző esetei pl. arról tanúskodnak, hogy adott esetben nem a kulturális, hanem főként a szociális vagy a politikai tőke intézményesül, míg a szimbolikus erőszak szerepét az intézményesítés folyamatában Bourdieu már a 80-as években leírta a *Homo Academicus*-ban (1984).

szimulakratív kulturális tőke olyan sajátos problémaidentifikációs és –eliminációs aktusok eredményeképp születtek meg, melyet egyaránt befolyásoltak mind a „publikációs kényszernek” nevezhető külső körülmények, mind pedig a „piaci rést” meglátó, s a digitális környezetet kihasználó élelmes vállalkozók által felkínált lehetőségek.

A publikációs kényszerrel, annak a publikáció folyamatát torzító hatásairól és etikai vonzatairól már sok szó esett⁷ a nemzetközi szakirodalomban (Woolf 1986, Bailar 1997, újabban pl. Fanelli 2010, Bornmann 2011, van Dalen és Henkens 2012). Abban általában egyetértés mutatkozik ezen írásokban, hogy a publikációs kényszer elsősorban rendszer-szintű probléma, és inkább a kényszeres igény, mint a kényszerű szükség értelmében: nem arról van szó ugyanis, hogy egy tudományos pályán lévő ágens úgy van rákényszerítve az eredményeinek a közzétételére, mint ahogyan rá van kényszerítve az oxigénre az életben maradáshoz, hanem a tudományos mezőn belüli mozgási lehetőségeit befolyásolja a publikációk megléte, illetve hiánya. Általában az is elmondható, hogy ezeknek a mozgási lehetőségeknek a bővítése a tudományos pályán lévő kutató prioritási listáján előkelő helyet foglal el, s így alkalmas kapacitásai szignifikáns részének leköltésére. Ennek kapcsán az ágensnek különféle problémaidentifikálási lehetőségei vannak, vagyis a publikációs kényszerre reflektálva különböző problémák merülhetnek fel számára, és ez az a pont, ahol a kommunikáció participációs elmélete (Horányi 1999, 2001, 2002, Horányi és Szabó 2007) által egy új elemmel tudjuk bővíteni az eddigi diszkussziókat. Feltételezhető ugyanis, hogy a publikációs kényszer olyan mértékben módosíthatja az ágens problémaészlelését, hogy annak fókusza a publikációkról és a hozzá kapcsolódó aktusokról áttevődik a publikációk extern perspektívából történő észlelésére. Ez abból a szempontból logikusnak mondható, hogy a tudományos mezőn belüli mozgási lehetőségek bizonyos (egyesek szerint: nagyobb) részét az ágens nem maga vívja ki, hanem mások biztosítják számára. Az, hogy az ágens mivel képes meggyőzni másokat arról, hogy biztosítsák számára ezeket a lehetőségeket, szintén összetett kérdés, de nyilvánvaló, hogy ezen módszerek legalább egy része a megfelelő minőségű és mennyiségű tudományos publikáció felmutatásához kapcsolódik. Ez a felmutatás pedig nyelvi közvetítő eszközökön keresztül történik, maga a „konkrét” objektum a lehető legtrikább esetben kerül felmutatásra. Tipikus példája az ilyen nyelvi közvetítő eszközöknek a publikációs listában szereplő <<Kovács Béla: „Az egységesség kerékkötői”. *Tudományos Folyóirat* vol.15(3): 179-198.>> szöveg, amelynek jelölete a szóban forgó publikáció (fenntartva, hogy az ezt jelölő szöveg extern perspektívából adott döntéshozói situációkban a jelöllettel azonosnak számít), meggyőző erejét pedig együttesen adja a publikáció meglétének ténye és egyéb minőség-szignifikáló jellemzői. Könnyen belátható, hogy ezeknek az egyéb, minőség-szignifikáns jellemzőknek a megadásához vagy elhagyásához⁸ a kutatónak normál esetben is elemi érdeke fűződik; annak okán, hogy a publikációját

⁷ A téma tárgyalása esetenként nem analitikus, hanem impulzív jegyeket mutat; akár addig elmenően, hogy a nem megfelelőnek ítélt sebességű publikálást kriminalizálják (Clapham 2005, 290.o.).

⁸ A publikáció valós adatainak (az adott helyzetben minimálisan megköveteltek felüli) megadása és nem-megadása, illetve ezek különböző kombinációi olyan értékészlelés-befolyásoló technikák, amelyek lehetnek szokatlanok, de összességében a tudományos életben nem sorolandók a „rossz gyakorlat” kategóriájába. Tudományos folyóiratoknál pl. nem jellemző a kiadó vagy a főszerkesztő megadása, holott két, impakt faktoral nem rendelkező folyóirat esetében egy neves kiadó vagy nemzetközileg elismert főszerkesztő pozitívan befolyásolhatja a benne megjelent tanulmány értékészleletét. Az egyéb minőség-szignifikáns jellemzők (mint

jelölő szöveg magának a publikációnak az értékészleletét az adott szituációban a lehető legkedvezőbben befolyásolja.

A publikáció normál menetében az ilyen szövegek referensének megalkotása során az ágens számára jelentkező probléma többkomponensű. Ezek közül az analitikus szempontból jelentősnek mondhatóak a következők:

- a kutatási lehetőségek szűkössége,
- a publikálható eredmények szűkössége,
- az eredmények szempontjából releváns publikációs felületek szűkössége,
- a publikáció várható tudományos értéke és a publikálásba fektetett tőke arányossága.

A kutatási lehetőségek szűkössége magába foglalja az olyan külső körülmények meglétét *itt és most*, amelyek elengedhetetlenek a kutatás lefolytatásához – ez egyaránt jelenthet eszközöket (pl. egy felszerelt kutatólabort) és az ezekhez az eszközökhöz történő hozzáférést.

Az, hogy egy kutatásnak lesz-e eredménye, látszólag triviális kérdés, mert valamilyen eredménye mindenképp lesz – a releváns kérdés inkább az, hogy ezek az eredmények tudományos közlésre érdemesek-e, avagy sem. A „tudományos közlésre érdemességnek” ugyanakkor van egy olyan sajátossága, hogy az érdemességet nem a kutató dönti el, hanem a megcélzott területet menedzselő szakember(ek) futtatják át azt különböző fókuszú és finomságú, objektív (profil és formai szabályok) és szubjektív (külső lektorálás, szerkesztőségi döntés) alapokon is szelektáló szűrőkön.

A mai tudományos életben részt vevők számára viszonylag pontosan ismertek és jól megtárgyaltak azok a tendenciák, melyek a szubjektív szűrőket a minőség- és relevanciamenedzsment eszközén túl kapuőri funkciójukban is konceptualizálhatóvá teszi. Kevés szó esett ugyanakkor arról, hogy a kapuőri tevékenységben milyen súlya lehet a különböző nem-episztemikus értékeknek. Ebből a szempontból a természettudományok előnyösebb helyzetben vannak, mint a humán tudományok; a tudománytermelés homogenizálása ugyanis a természettudományok területén lényegében már megtörtént: az adott diszciplínákon belül érvényes, elfogadott módszertan alkalmazása és nyílt vagy rejtett axiómáiknak való ellentmondás-mentesség alapkövetelmény ahhoz, hogy egy kutató eséllyel próbálja eladni eredményeit a referált tudományos folyóiratok kiadóinak.

Az ún. „soft” tudományok esetében a homogenizálás ellenben még nem érte el a kritikus mértéket. Ennek több lehetséges oka azonosítható. Talán a legszembetűnőbb, hogy ezeken a területeken hagyományosan nagyobb szerepe van a különböző, gyorsan változó ideológiák és világnézetek melletti elköteleződéseknek, és a tudománymetriai eszközök a tudományos közösség közmegegyezése szerint sem használhatóak megbízhatóan az ilyen témájú közlések tudományos értékeléséhez. Ezeken a területeken is érvényes lehet ugyanakkor az episztemológiai normakontroll. Közelmúltbeli kutatások eredményei legalábbis azt tanúsítják, hogy egy-egy benyújtott tudományos eredmény pozitív vagy negatív bírálatát jelentősen befolyásolhatják episztemológiai érdekkonfliktusok, pl. amikor a külső bíráló egy olyan episztemológiai alapállásból értékeli egy

amilyen a független hivatkozások száma vagy monográfiák esetén a róla megjelent összefoglalók száma, hangevétele és megjelenési színtere) megadása számos szituációban a szerző által mérlegelhető és mérlegelendő.

kéziratot, amely nem kompatibilis azzal, amelyből a kéziratot megírták (Shimp 2004, 113-114.o., Mallard, Lamont és Guetzkow 2009, Souder 2011, 62.o); vagy egyszerűen ellentmond az adott területen általánosan elfogadott, bevett tudásnak (Armstrong 1997, 2002). Ehhez hasonló, episztemológiai gyökerű, de már a tematizációhoz kapcsolódó kontrollról tudósít Knight egy 2010-es kutatásában (85-86.o.), amelyben leírja, hogy aki a vizsgált intézményi hierarchiában előrébb szeretne jutni, annak javasolt lehet önmérsékletet tanúsítania egyes témák kutatásában, másokat pedig – a várható eredményektől és az alkalmazott kutatási módszertől függetlenül – egyenesen elkerülni.

A soft tudományoknak a természettudományokhoz képesti viszonylagos diverzifikálásának másik, talán kevésbé szembetűnő oka, hogy pl. „lokális fizikát” ma már nem lehetséges művelni, míg az antropológiának, az irodalomtudománynak, a néprajznak stb. egész szubdiszciplínái épülnek lokális sajátosságok kutatására. Ez egyben azt is jelenti, hogy az ilyen területeken elért eredmények elsősorban lokális, és nem globális érdeklődésre számíthatnak; fogyasztóik jelentős részét a tudós közösség ama tagjai alkotják, akik maguk is a vizsgált téma vagy probléma kulturális kontextusában élnek. A lokális jelentőséggel magyarázható az is, hogy az angolszász kultúrkörön kívüli helyi kutatási területeken az angol nyelv, mint akadémiai *lingua franca* kevésbé érvényesül, hiszen az adott kutatási terület alapvető forrásai és szövegei elsősorban vagy kizárólag helyi nyelven érhetőek el, az elért eredményeket pedig anyanyelvükön keresztül is el lehet juttatni potenciális fogyasztóikhoz. Ezzel szemben a tudománykommunikációban régóta tapasztalható „publikálj vagy pusztulj” kategorikus imperatívusza pontosítva annyit tesz, mint „publikálj angolul vagy pusztulj” (Hutzinger 1989, Ventola 1992), mely az angolszász nyelvterületeken és a fejlett nyugati világban magától értetődő, más régiókban pedig tapasztalati úton kikövetkeztethető: témától függetlenül a nem teljes egészében angol nyelven írt szakcikknek „ritkán érdekesekek a nemzetközi olvasóközönségnek” (Marušić, Sambunjak és Marušić 2006, 154.o.).

A lokálisan releváns kutatási eredmények kozmopolitizációját az is nagyban akadályozza, hogy az ilyen szubdiszciplínákhoz általában kevés referált és indexált tematikus szakfolyóirat tartozik, ennek megfelelően az eredmények „nemzetközi” publikálására csak a tágabb szakterület általános profilú folyóirataiban lenne lehetőség. Az általános szakfolyóiratok ugyanakkor tematikailag aszimmetrikusak, értve ez alatt azt a jelenséget, hogy a piaci szereplők elsősorban arra törekednek, hogy minél szélesebb körű érdeklődésre számot tartó cikkeket közöljenek, illetve nyújtsanak be közlésre: A kiadók azért érdekeltek ebben, hogy a kiadványaikat minél többen megvegyék, a kutatók pedig azért, hogy a folyóiratok jobb eséllyel fogadják el a kézírataikat. Magas citációs potenciállal rendelkező publikációk közzététele pedig mindkét piaci szereplő érdeke. A kiadványok esetében a sokat hivatkozott cikkek növelik a kiadvány hatástényezőjét (vagy, amennyiben a folyóirat nem szerepel a Thomson Reuters adatbázisában, a bekerülés esélyét növeli), amely terméküket egyéni (kutatói) és intézményi (könyvtári) szinten is eladhatóbbá teszi, a kutatók számára pedig a különböző, hivatkozásokra alapuló értékszámok – idézettségi mutató, rögtöni idézésmutató, h-index, g-index – növelése szempontjából hasznos, melyek alapján teljesítményüket egy munkaintertjún vagy ösztöndíj-pályázat során értékelik. Mindez a nemzetközi létezésre ösztönző kutatási környezettel párosítva a kutatói érdeklődést belső, diszciplináris megfontolásokból a globális témák felé orientálja, még hozzá a lokális jelentőségű témák kárára (Mišak, Marušić

és Marušić 2005, Buckingham 2008, 2.o.), erősítve a kutatások homogenizálását és azt a fajta „biztonsági játékot”, amely a teljesítményalapú kutatási finanszírozás rendszerében már amúgy is a diverzitás ellen hat (Geuna és Martin 2003, 296.o.).

A tematikai aszimmetria másik, külső komponense emellett az a tudománypolitikai igény, amely a kutatások értékének megítélésekor nem csak a „szakmai”, hanem bizonyos extra-vagy nondiszciplináris kritériumoknak való megfelelést is vizsgál. A legtipikusabb ilyen kritérium a kutatás „társadalmi hasznossága”, amelynek elsősorban állami vagy tudományos ügynökségek, szervezetek által kiírt ösztöndíjpályázatok elbírálásánál van szerepe (Frodeman és Parker 2009, Holbrook és Frodeman 2011). A tudományos tudás termelésének gyakorlata tehát azt mutatja, hogy a tudományos tudás természete szerint politikai és valamilyen formában a kommunikációs hatalomhoz kötődik (Frodeman 2013, 107.o.). Ez egyfelől azt jelenti, hogy a tudósok társadalmi csoportján belül érvényes világnézetek, pozíciók és hatalmi viszonyok által befolyásolt, másfelől pedig azt, hogy az akadémiai világot gazdaságilag fenntartó külvilág – az állam és más piaci szereplők – igényt formálhat arra, hogy befolyásolhassa, hogy az általuk biztosított pénzből milyen témákat vagy problémákat kutassanak, valamint eredményeiket hogyan hitelesítsék és forgassák vissza a szocietális rendszerbe.

A külső szakmai lektorálás folyamatának kapuőr funkciója ennek megfelelően a „soft” tudományokon belül egy olyan szituációt teremt, amely tudományos értéktől függetlenül gyakran befolyásolja a kulturális tőke különböző változatai közti konverziók hatékonyságát (a nullára csökkentésig bezárólag). Mindez azt mutatja, hogy mind egy folyamatos, az épp aktuális szituációnak megfelelő paradigmatiszta igazodást végrehajtani képes ágens, mind pedig az egy sajátos, az akadémiai tudományosságban nagy hagyománnyal rendelkező kutatási paradigmának elkötelezett ágens eleve versenyelőnyből indul a marginális vagy nem-elfogadott témákat kutató, vagy kutatási módszereket alkalmazó szakemberrel szemben. Az elismert nemzetközi folyóiratok többkomponensű – nyelvi, episztemológiai, valamint belső és külső tematikai – aszimmetrikussága nyomán a tudománytermelésben jelenleg egy olyan bornírt (korlátozott) kozmopolitizmus érvényesül, amin belül nagyobb, és amin kívül kisebb a publikációs biztonság. Noha az OA hajnalán többen érzékelték, hogy a nyílt hozzáférés jobb megjelenési lehetőséget adhat a kisebbségben lévő ideáknak, tartalmaknak (Cuilenburg 1998, 48.o., Chan 2004, 296.o.), és ez valamilyen mértékben meg is valósult, a nyílt hozzáférésű folyóiratok számának növekedésével olyan új, bárki számára és bárhonnán hozzáférhető publikációs felületek bukkantak fel, ahol ismert és egzakt kritériumok teljesítése esetén a publikációs biztonság nagymértékben megnő; ilyen ismert és egzakt kritérium a ragadozó folyóiratok esetében a publikációs díj megfizetése.

A kommunikáció participációs elméletén belüli problémakezeléssel kapcsolatban a fent leírtak relevanciája a következőképp összegezhető: A kutatás megkezdésétől az eredmények publikálásáig tartó folyamatban *normál esetben* az ágens felkészültsége nem játszik döntő szerepet, amit úgy kell érteni, hogy az ágensnek nem áll rendelkezésére minden olyan releváns információ⁹, amelyek maradéktalan figyelembe vétele egy hosz-

⁹A lektorálási folyamatban tetten érhető szubjektív elem miatt ezen információk egy része nem is ismerhető meg előzetesen, hanem a lektorálási folyamat alatt konstruálódik (és legfeljebb a bírálatot olvasva válhat nyilvánvalóvá a szerző számára).

szabb-rövidebb ideig tartó folyamat végén az eredményei biztos publikálásához vezetnének egy adott tudományos platformon. Maga a probléma – annak megállapítása, hogy az ágens jelen helyzete és a jelenben kívánatos helyzete közt kritikus mértékű különbség áll fenn – a participációs elmélet keretein belül kategorikusan a következőképp írható fel:

$$\langle {}^j e(a); {}^k e(a); ({}^j e(a) \setminus {}^k e(a)); m(a) \rangle$$

ahol (a) az szóban forgó ágens, ${}^j e$ az ágens jelen helyzetét, ${}^k e$ a szóban forgó ágens kívánatos helyzetét, m pedig a kritikus mértéket jelöli. (Horányi 2009, 213.o.)

Az ágens problémaidentifikálásának kategoriális szerkezete ennek alapján

$$\langle M ({}^j e(a) \setminus {}^k e(a)) P {}^{szm} pu_x \rangle \geq m(a)$$

ahol M a kézirat megalkotásának aktusát, P a publikálás valószínűségi fokát, ${}^{szm} pu_x$ pedig az X szimbolikus (szm) szintéren történő (pu)blikációt jelöli,

míg a problémaelimináció

$$E (M ({}^j e(a) \setminus {}^k e(a)) P {}^{szm} pu_x \geq m(a)) T (M ({}^j e(a) \setminus {}^k e(a)) P {}^{szm} pu_x < m(a)) a$$

Ahol az eddigi jelöléseken túl $E(xTy)a$ az a ágens E aktusának logikai formáját, T pedig az időoperátort jelöli.

Az efféle problémaidentifikációs aktus tehát a problémát a szimbolikus színterekhez és az ezen történő mutatkozás sajátosságaihoz köti. A hozzá tartozó problémaeliminációs stratégiák is a szimbolikus színterekre koncentrálnak; és alapvetően az egy konkrét szintéren való mutatkozás valószínűségének növelésére irányulnak. A problémaeliminációhoz szükséges cselekedetek ennek megfelelően M , T és X módosítását érintik. M módosításán itt egyfelől a kézirat megalkotása során használt hipotézisek, célkitűzések, vizsgálati tárgyak és kutatási módszerek változtatását értjük, másfelől pedig a kéziratok formai tulajdonságainak megválasztását. T módosítása a kutatás megkezdésétől a publikációig tartó intervallum bármely szakaszát érintheti, de szegmentálva különösképpen: a kézirat megalkotására fordított időt, a bírálatra fordított időt és a bírálatól a publikációig eltelt időt. X módosítása pedig, értelemszerűen, a publikáció színtérének megválasztására utal. Megjegyezhető továbbá, hogy a problémaidentifikációs aktus szempontjából nem releváns, hogy az ágens M , T és X módosítását a tudományos közéletben elfogadott vagy illegitim módszerekkel végzi el, mindaddig, amíg X megválasztása a szimbolikus színterek kategóriáján belül történik,¹⁰ vagyis az ágensnek az efféle problémaidentifiká-

¹⁰ Az aktuális gyakorlatban ugyanis az az ambivalens helyzet áll fenn, hogy egy tanulmány tartalma és hatása –különleges esetektől eltekintve- sokkal kevésbé befolyásolja a tudományos értékének észleletét (pl. olyan különféle élethelyzetekben, mint amilyen az állásjelentkezés, vagy pályázati pénzek, fokozatok és címek megszerzésének kísérlete), mint az azt megjelentető színtér reputációja. Ez azon az előfeltételezésen alapul, hogy a színtér reputációja garantálja a rajta megjelent tartalom tudományos értékét.

lás lehetőséget biztosít mind objektivizált kulturális tőke megtermelésére, mind pedig szimulációk megalkotására.

Mindezek kapcsán szinte azonnal szembetűnik, hogy M, T és X csak esetek egy viszonylag szűk körében változhatnak egymástól függetlenül úgy, hogy P(pu) állandó maradjon. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a „publikációs kényszer” mint probléma szempontjából M, X és T különböző súllyal esik latba, attól függően, hogy a tudományos mezőn belül a ágens éppen milyen pozíciót foglal el, abban a pozícióban éppen milyen intézményi követelményrendszernek van alávetve és milyen pozíciót szeretne a jövőben elérni.

Van azonban egy ennél lényegesebb szempont is, amely a problémaelimináció folyamatában megfontolást érdemel, nevezetesen az a közismert tény, hogy egy probléma eliminálása további problémához vagy problémákhoz vezethet, amelyek lehetnek olyanok is, hogy eliminálása több energiabefektetést igényel, vagy megoldás hiányában értékarányosan nagyobb hátrányt okoz az ágensnek, mint az eredeti probléma. Ezt az alábbi példával tudjuk érzékeltetni: Tegyük fel, hogy a ágens felsőoktatási intézményben tanít, ahol minden évben N_x darab, minimum V_1 értékű publikációt követelnek meg tőle. Emellett a ágens szeretne megpályázni ugyanazon év végén egy ösztöndíjat is, ahol a pályázati feltételek közt szerepel N_y darab minimum V_2 értékű publikáció megléte. Feltéve, hogy $V_1 > V_2$, $P(\text{pu})(N_x V_1) > P(\text{pu})(N_y V_2)$, $X+Y$ több, mint ahány kéziratot az ágens a rendelkezésére álló idő alatt el tud készíteni, és a ágens még egyetlen V_2 értékű publikációval sem rendelkezik, az ágens abba a helyzetbe kerül, hogy minden kísérlete az ösztöndíjpályázat kritériumainak teljesítésére csökkenteni fogja az intézményi kritériumok teljesítésének esélyeit, és az intézményi kritériumok teljesítésének valószínűségét növelő stratégiáknak határt szab a pályázati kritériumoknak történő egyidejű megfelelés szándéka.

Már egy ilyen rövid és leegyszerűsített problémavázlatból is látható, hogy

- a publikálás valószínűségének növelése és a publikáció mint folyamat idejének csökkentése magát a problémát rendkívül összetetté teszi, ahol számos olyan szempontot is figyelembe kell venni, amiről az ágens nem rendelkezik egzakt információkkal;
- az információhiány olyan mértékű is lehet, amely lehetetlenné teszi a problémaeliminációhoz szükséges felkészültségek meghatározását, illetve ama szükséges felkészültségek megszerzését, amellyel az ágens jelen állapota és a jelenben kívánatos állapota közti különbséget képes lehet a küszöbérték alá szorítani.

Mivel ez az információhiány elsősorban a különféle tudományos platformok sajátosságaihoz köthető, felmerül a kérdés, hogy vajon lehetséges-e a publikáció folyamatába olyan szimbolikus színteret beiktatni, amelynél adott és egzakt kritériumok teljesítése esetén ${}^xP(\text{pu}) = 1$. A jelenlegi helyzet az, hogy bár ilyen platformok beiktathatóak, sorba véve az ${}^xP(\text{pu}) = 1$ valószínűségű megjelenéseket (jellemzően: a szerkesztői közleményeket, mint amilyenek pl. a szerkesztői bevezetők, esszék és levelek) mindenhol szembetűnő 1.) az ágens és a platform összefonódása, 2.) a bírálati folyamat, vagyis a külső szubjektív értékítélet kiküszöbölése. A tudományos közösség közmegegyezésen alapuló megítélésében az efféle publikációk vagy tudományosan értékelhetetlenek, vagy értékelhetőek

ugyan, de a tudományos pályán mozgó ágens számára a legtöbb pályaszituációban ez az érték kritikusan alacsony.

A szimbolikus szinterek szimulakratív szintérré való cserélésének racionáléja a fent ismertetettől eltérő problémaidentifikációs és –eliminációs stratégiához kapcsolódik. Ennek oka az, hogy szimulakratív szintereken való megjelenés kritériumai egyfelől pontosabbak és hozzáférhetőbbek, mint a szimbolikus szintereken való megjelenése, másrészt kielégítésük teljes mértékben az ágens hatáskörébe tartozik: előre tudott ugyanis, hogy az adott kézirat megjelenése nem a szubjektív bírálólat eredményétől, hanem a publikációs díj megfizetésétől függ. Az ágens ennek megfelelően eleve számolhat egy $P = 1$ valószínűségű megjelenéssel, valamint egy erre referáló szöveg elhelyezésével a publikációs listájában; a bizonytalanságot mindössze az jelenti, hogy a megjelenés szintere elég meggyőzően szimulálja-e a szimbolikus szinterek jellegzetességeit, s ezek közül is különösképpen a külső, független szakmai bírálólatot. A problémaidentifikálás tehát a következőképpen írható fel:

$$\langle {}^{szl}pu_x (\varepsilon^{sz}t1_x ; \varepsilon^{sz}t2_x ; \dots \varepsilon^{sz}tn_x) \rangle \geq m(a)$$

ahol ${}^{szl}pu_x$ az X szimulakratív (szl) szintéren megjelenő (pu)blikációt, ε a szimuláció hatásfokát, t pedig a tulajdonságot jelöli.

míg a problémaelimináció egy választási aktushoz kötődik, ahol a megoldás a szimbolikus szinterek tulajdonságait az ágens számára kritikus mértéknél hatékonyabban szimuláló platform kiválasztása:

$$E ({}^{szl}pu_x (\varepsilon^j c(a) \setminus \varepsilon^k c(a)) \geq m(a)) \vee ({}^{szl}pu_x (\varepsilon^j c(a) \setminus \varepsilon^k c(a)) < m(a))a$$

Ez a leírás értelemszerűen csak a szimulakratív szintereket tudatosan kezelő ágens cselekedeteire igaz, és nem tekinthető a szimulakratív szintereken megjelenő publikációk keletkezése általános megadásának: számos esetben ugyanis a platform kellően magas hatásfokon szimulálja a szimbolikus szinterek tulajdonságait ahhoz, hogy egy jó szándékú és/vagy pályája elején járó kutatót megtévesszen. Ennek megfelelően a szimuláció hatékonysága a publikálás normál folyamatát követni kívánó kutató számára olyan problémaként jelentkezik, melyek azonosításához és eliminálásához a szimuláció analitikus visszafejtése során szerzett ismeretekből összetevődő, külön felkészültségre van szükség. Más esetekben lehetséges, hogy a szerzők kifejezetten az episztemológiai kapuőrök, vagy a kutatók témájuk iránti érdeklődés hiánya miatt keresnek olyan alternatív publikálási lehetőségeket, amelyek egyúttal az őrzött, és előlük elzárt szinterek tulajdonságait is képesek imitálni. Természetesen naivitás volna azt hinni, hogy az efféle kutatások adnák a szimulakratív szinterek forgalmának jelentős részét: A szimulációk fokozódó térnyerése ugyanis viszonylag pontosan illeszkedik abba a korábban már említett környezetbe, ahol tudomány világába történő „belépési díj” megtermelésének szükségessége, valamint a belépést követő működéshez és fejlődéshez kötődő publikációs kényszer a publikációk mennyiségi növekedését és értékük inflálódását vonja maga után.

A problémaidentifikáció és -elimináció fenti leírásának fontos eredménye továbbá a szimulakratív színterek egy speciális típusa, a „ragadozó” folyóiratok ill. kiadóik (Beall 2010, 2012) funkciójának jobb megértése. A „predatory journals” megnevezés, illetve az újabban hazai környezetben terjedő és a MTMT hivatalos kommunikációjában is ekképp jelölt „parazita folyóiratok” (Holl 2013) fordítás-etimológiája azt sugallja, hogy az ilyen színtereken megjelent tanulmányok szerzői *elszenvedői, áldozatai* a színtereket üzemeltető élelmes vállalkozók pénzszerző stratégiáinak. A biológiai példáknál maradvá; a ragadozóknak *prédái*, a parazitáknak pedig *gazdatestjei* vannak, melyek e kapcsolatból nemhogy nem profitálnak, de a halálosig bezárólag súlyos hátrányokat szenvednek. Véleményem szerint a megnevezéssel eleve így keretezni a két fél kapcsolatát hibás és talán még képmutató is; a probléma identifikálása ugyanis azt mutatja, hogy a szimulakratív színtereken P=1 valószínűséggel szerezhető publikáció olyan hajtóerő lehet, amely a szerzőt és a szimulakratív színteret *szimbiózisra*; kölcsönös előnyök várásán alapuló együttműködésre inspirálhatja. A kialakított szimbiózisok pedig egészen addig fennállónak tekinthetők, amíg a szimulációt és az adott publikációs tétel szimulákrum voltát le nem leplezik és e leleplezésnek érezhető következményei nem lesznek egyik vagy másik félre nézve. Csak e leleplezést követően, s a következmények elszenvedése esetén válik a kapcsolat a szerző számára fájdalmassá, vagy akár szakmailag halálössé, addig viszont élvezzi a szimuláció jelentette előnyöket, és a felhalmozott tőkéje által biztosított mozgási szabadságot, lehetőségeket.

Konklúzió

A publikációs kényszer egyre súlyosabbá válása már a digitális kor beköszönte előtt megfigyelhető volt, ugyanakkor a megoldására egyéni és intézményi szinten megalkotott eliminációs stratégiákban megmutatkozó nagyfokú diverzitás már a digitális korban rendelkezésre álló új lehetőségekhez köthető. A digitális tér egyes szegmensei mára különösebb gond nélkül integrálódtak a tudományos mezőbe. Túl azon, hogy szinte kimeríthetetlen mennyiségű és a hagyományoshoz képest jóval könnyebben hozzáférhető és összegyűjthető nyers adatot szolgáltathat különféle kutatásokhoz, az internet egyaránt használható online publikációs felületként, megkönnyíti a publikálásra szánt kutatói eredmények megalkotását, és jobb lehetőségeket biztosít a publikált eredmények szakértői vagy társadalmi utóvéleményezésére. Az academia.edu, a researchgate.net és a hasonló kutatói közösségi médiák globális hálózatokba kapcsolnak egymástól földrajzilag igen nagy távolságra élő szakembereket, segítve ezzel, egyebek mellett, a hatékony publikáláshoz kapcsolódó információk cseréjét, valamint a közös projektek és társszerzői kapcsolatok megbeszélését, kialakítását. A nyomtatásban megjelenő szakfolyóiratoknál új információtechnikai megoldások rövidítik le a publikációs időt, miközben maguk is kialakítják párhuzamos online publikációs felületeiket, s tömegével alakulnak új, eleve csak digitálisan megjelenő, nyílt vagy korlátozott hozzáférésű szakfolyóiratok. A szakértői bírálatoknak olyan valóban új, a digitális lehetőségekre optimalizált és a publikáció folyamatát gyorsító változatai látszanak legitimitást nyerni, mint amilyen a megjelenést követő vagy a közösségi bírálat. A tudományos eredmények értékelésében pedig egyre inkább szerepet kapnak a különböző alternatív, a társadalmi figyelmet és reakciókat

mérő – és az adott intézményi vagy bizottsági regulációk függvényében a publikáció észlelt értékére kiható – alternatív mutatók („altmetrics”).

A digitális környezet ugyanakkor a publikációs kényszernek való megfelelés illegitim stratégiáira is kedvező hatással van. A nyílt hozzáférésű anyagokból könnyebb, és elérhetőségük miatt több lehetőség is van plagizálni, az új online folyóiratok egy része pedig valós szakmai kontroll nélkül, és üzleti modelljükből kifolyólag díjfizetés ellenében duplikált és plagizált tartalmakat is közöl. Ezek a felületek és a rajta megjelenő tartalmak valójában nem tartoznak a tudományos mezőhöz, odatartozásukat mindössze szimulálják, s konverziójuk esetében – az észlelt és a belső értékek viszonyában – buborékokat hoznak létre a személyes kvalitások észleletében, illetve áttételesen az egy-egy intézmény rendelkezésére álló tudományos humántőkében. A tanulmányban vizsgált esetekből látható, hogy a belsővé tett kulturális tőke objektívizálása során keletkezett buborékok kialakulásában szignifikáns szerepet játszik egy, az akadémiai mezőre kívülről ráépülő és azzal összefonódó mikrogazdaság, aminek jellegzetességét a kulturális tőke és a szimulakratív színtereken való megjelenés pénzért történő adásvétele adja. E sajátos jelenség kialakulásában és fennállásában jelentős szerepe van a kutatókat sújtó publikációs kényszernek, amely a racionális tőkeépítési stratégiák túlnyomó részét a befektetett idő/termelt mennyiség és a befektetett idő/termelt tudományometriai érték arányának optimalizálására redukálja. A szimulakratív kulturális tőke és a szimulakratív színterek bevonásával a racionális tőkeépítési stratégiák spekulatív elemekkel bővülnek, ahol a kutató voltaképpen a szimuláció hatékonyságára fogad: arra spekulál, hogy az esetleges lelepleződés valószínűsége és következményeinek negatív értéke mindent összevetve alacsonyabb, mint a kulturális tőke imitálásával ugyanolyan távon nyerhető haszon. Ennek megfelelően racionális döntésnek tűnhet számukra olyan színteret preferálni, melyek a kritikus tulajdonságokat minél meggyőzőbben imitálják.

Irodalom

- Allesina, S. (2011): Measuring Nepotism through Shared Last Names: The Case of Italian Academia. *PLoS ONE* 6(8) doi: 10.1371/journal.pone.0021160
- Althouse, B. M., West, J. D., Bergstrom, C. T. and Bergstrom, T. (2009): Differences in impact factor across fields and over time. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(1) 27–34. doi: 10.1002/asi.20936
- Anekwe, T. D. (2010): Profits and Plagiarism: The Case of Medical Ghostwriting. *Bioethics* 24 (6), 267-272.
- Armstrong, J. S. (1997): Peer review for journals: evidence on quality control, fairness, and innovation. *Science and Engineering Ethics* 3, 63–84.
- Armstrong, J. S. (2002): Discovery and communication of important marketing findings: evidence and proposals. *Journal of Business Research* 56, 69–84.
- Bailar, J. C. (1997): Science, statistics and deception. In Elliot D. And Judy E. Stern (szerk.) *Research Ethics: A Reader*, p. 113-116.
- Beall, J. (2010): “Predatory” Open-Access Scholarly Publishers. *The Charleston Advisor* 11(4) 10-17. <http://eprints.rclis.org/14576/1/predatory.pdf> (letöltve:2014.02.21)
- Beall, J. (2012): Predatory publishers are corrupting open access. *Nature* 489, 179. doi:10.1038/489179a

- Biglu, M. H.(2008): The influence of references per paper in the SCI to Impact Factors and the Matthew Effect. *Scientometrics* 74(3) 453-470. doi: 10.1007/s11192-007-1815-8
- Baudrillard, J. (1984 [1981]): *Simulacra and Simulations*. Ann Arbor: The University of Michigan Press
- Bohannon, J. (2013) : Who is afraid of peer review? *Science*. 342 (6154) 60-65. doi: 10.1126/science.342.6154.60
- Bornmann, L. (2011): Mimicry in science? *Scientometrics* 86(1), 173-177. doi: 10.1007/s11192-010-0222-8
- Bourdieu, P. (1984): *Homo Academicus*, Paris: Les Éditions de Minuit
- Bourdieu, P. (1986): The forms of capital, In J. Richardson (szerk.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood, 241-258.
- Buckingham, L. (2008): Development of English Academic Writing Competence by Turkish Scholars. *International Journal of Doctoral Studies* 3, 1-18.
- Butler, D. (2013a): Sham journals scam authors *Nature* 495, 421–422 (28 March) doi:10.1038/495421a
- Butler, D. (2013b): Investigating journals: The dark side of publishing. *Nature* 495, 433–435 (28 March) doi:10.1038/495433a
- Chan, L. (2003): Supporting and Enhancing Scholarship in the Digital Age: The Role of Open Access Institutional Repository. *Canadian Journal of Communication* 29(3-4) 277-300. <http://cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1455/1580> (letöltve: 2014.03.22)
- Chen, Carl R. – Huang, Ying (2007): Author Affiliation Index, finance journal ranking, and the pattern of authorship. *Journal of Corporate Finance* 13 (5), 1008-1026.
- Clapham, P. (2005): Publish or Perish. *BioScience* 55(5), 390-391.
- Collier, R. (2009): Medical literature, made to order. *CMAJ: Canadian Medical Association Journal*, 181 (5), 254-256.
- Cronin B. (2012): Do me a favor. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 63(7):1281. DOI: 10.1002/asi.22716
- Cuilenburg, J. (1998): Diversity Revisited: Towards a Critical Rational Model of Media Diversity in The Media in Question: Popular Cultures and Public Interests (szerk. Kees Brants, Joke Hermes és Liesbet van Zoonen) 38-50. London: SAGE Publications Ltd.
- van Dalen, H. P. és Henkens, K. (2012): Intended and unintended consequences of a publish-or-perish culture: A worldwide survey. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 63(7), 1282–1293.
- Davis, P. (2009): Open Access Publisher Accepts Nonsense Manuscript for Dollars. *The Scholarly Kitchen* (June 10). Internet: <http://scholarlykitchen.sspnet.org/2009/06/10/nonsense-for-dollars/> (letöltve: 2013.01.30)
- Davis, P. (2012): Citation Cartel Journals Denied 2011 Impact Factor. *The Scholarly Kitchen* (June 29). Internet: <http://scholarlykitchen.sspnet.org/2012/06/29/citation-cartel-journals-denied-2011-impact-factor/> (letöltve: 2013.01.30)
- Deresiewicz, W. (5/23/2011): Faulty Towers. *Nation* 292 (21), 27-34. Internet: <http://www.thenation.com/article/160410/faulty-towers-crisis-higher-education#> (letöltve: 2013.01.30)
- Emirbayer, M. és Schneiderhan, E. (2013): Dewey and Bourdieu on Democracy. In Philip S. Gorski (szerk.): *Bourdieuian Theory and Historical Analysis*. pp.131-158. Durham: Duke University Press.
- Enserink, M. (2012): As Open Access Explodes, How to Tell the Good From the Bad and the Ugly? *Science* (23 November) 1018. doi:10.1126/science.338.6110.1018
- Fanelli, D. (2010): Do pressures to publish increase scientists' bias? An empirical support from US states data. *PLoS ONE* 5(4): e10271. doi:10.1371/journal.pone.0010271
- Frodeman, R. (2013): Interdisciplinarity, Communication and the Limits of Knowledge. In *Enhancing Communication & Collaboration in Interdisciplinary Research* (szerk. Michael O'Rourke et al.) 103-116. London: SAGE Publications.

- Frodeman, R. és Parker, J. (2009): Intellectual Merit and Broader Impact: The National Science Foundation's Broader Impacts Criterion and the Question of Peer Review. *Social Epistemology* 23(3-4) 337-345 http://csid.unt.edu/files/Frodeman_%20Parker.pdf (letöltve: 2014.01.30)
- Fugh-Berman, A. (2005): The Corporate Coauthor. *JGIM: Journal of General Internal Medicine* 20 (6), 546-548.
- Geuna, A és Martin, B.R (2003): University Research Evaluation and Funding: An International Comparison. *Minerva* 41(4) 277-304. doi:10.1023/B:MINE.0000005155.70870.bd
- Holbrook, J.B. és Frodeman, R. (2011): Peer review and the *ex ante* assessment of societal impacts. *Research Evaluation* 20(3) 239-246.
- Holl, A. (2013) *Parazita folyóiratok (predatory journals)*.
https://www.mtmt.hu/system/files/parazita_folyoiratok.pdf (letöltve: 2014.03.30)
- Horányi, Ö. (1999): A kommunikációról. In Béres, István és Horányi, Özséb (szerk), *Társadalmi kommunikáció*. pp. 22–35. Budapest: Osiris.
- Horányi, Ö. (2001): A közéleti kommunikációról. In Buda, Béla és Sárközy, Erika (szerk.), *Közélet és kommunikáció*. pp. 30–47. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Horányi, Ö. (2002): Symbolique et communication. *Degrés* 109–110, pp. b1-18.
- Horányi, Ö. – Szabó, L. (2007): A kommunikáció ágenséről. In Horányi Özséb (szerk.): *A kommunikáció mint participáció*. pp. 175-197. Budapest: Typotex – ORTT-AKTI.
- Horányi, Ö. (2009): Arról, ami szignifikatív és arról, ami kommunikatív; valamint arról, ami problematikus (szinopszis, 7.3 változat). In Bagdy Emőke, Demetrovics Zsolt, Pilling János (szerk.), *Polihistória. Köszöntők és tanulmányok Buda Béla 70. születésnapja alkalmából*. pp. 201-235. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hutson, S. (2009): Publication of fake journals raises ethical questions. *Nature Medicine* 15 (6), 598-598.
- Hutzing, O. (1989): Publish — in English — or Perish? *Umweltwissenschaften und Schadstoff-Forschung* 1(3) 1-2. doi: 10.1007/BF02983893
- Jansen, P.A. és Forget, P.-M. (2012): Predatory Publishers and Plagiarism Prevention. *Science* 336 (15 June) 1380. doi:10.1126/science.336.6087.1380-a
- Knight, Wanda B. (2010): Sink or Swim: Navigating the Perilous Waters of Promotion and Tenure--What's Diversity Got to Do with It? *Studies in Art Education: A Journal of Issues and Research in Art Education* 52 (1) 84-87.
- Krampen, G. (2010): Acceleration of citing behavior after the millennium? Exemplary bibliometric reference analyses for psychology journals. *Scientometrics* 83(2) 507–513. doi: 10.1007/s11192-009-0093-z
- Krell F.K. (2010): Should editors influence journal impact factors?. *Learned Publishing*. 23(1) 59–62.
- Larsen, P.O and von Ins, M. (2010): The rate of growth in scientific publication and the decline in coverage provided by Science Citation index. *Scientometrics* 84(3), 575-603. doi: 10.1007/s11192-010-0202-z
- Leydesdorff, L. és Wagner, C. (2008): International collaboration in science and the formation of a core group. *Journal of Infometrics* 2(4) 317–325. doi: 10.1016/j.joi.2008.07.003
- Lin, W-YC and Huang, M.H. (2012): The relationship between co-authorship, currency of references and author self-citations. *Scientometrics* 90(2) 343–360. doi: 10.1007/s11192-011-0523-6
- Marušić A, Sambunjak D, Marušić M. (2006): Journal quality and visibility: is there a way out of the scientific periphery? *Contributions, Sec Biol Med Sci*. 27(1) 151-161. <http://manu.edu.mk/prilozi/anamarusic.pdf>
- Mallard, G. – Michèle L. – Joshua G. (2009): Fairness as appropriateness: Negotiating epistemological differences in peer review. *Science, Technology and Human Values*, 34(5). 573–606. <http://dx.doi.org/10.1177/0162243908329381>

- McHenry, L. (2010): Of Sophists and Spin-Doctors: Industry-Sponsored Ghostwriting and the Crisis of Academic Medicine. *Mens Sana Monographs* (8), 129-145.
- Mišak, A., Marušić, M. és Marušić, A. (2005): Manuscript editing as a way of teaching academic writing: Experience from a small scientific journal. *Journal of Second Language Writing* 14(2) 122–131.
- van Noorden, R. (2013a): Brazilian citation scheme outed. *Nature* 500(7464), 510–511. doi:10.1038/500510a
- van Noorden, R. (2013b): Open access: The true cost of science publishing. *Nature* 495, 426–429. doi:10.1038/495426a
- Price, D. J. de S. (1961): *Science since Babylon*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Peritz, B.C and Bar-Ilan, J. (2002): The sources used by bibliometrics-scientometrics as reflected in references. *Scientometrics* 54(2) 269–284. doi: 10.1023/A:1016018013096
- Reynolds, Glenn H. (2012): The College Bubble. *Popular Mechanics* 189 (1), 43-45.
- Royal Society (2011): *Knowledge, Networks and Nations: Global Scientific Collaboration in the 21st Century*. London: The Royal Society.
- Shimp, C.P. (2004): Scientific peer review: a case study from local and global analyses, *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 82(1): 103–116.
- Sokal, A. (1996): A Physicist Experiments with Cultural Studies. Internet: <http://linguafranca.mirror.theinfo.org/9605/sokal.html> (letöltve:2012.04.07)
- Souder, L. (2011): The ethics of scholarly peer review: a review of the literature. *Learned Publishing* 24 (1), 55-72. Internet: <http://dx.doi.org/10.1087/20110109> (letöltve: 2012.04.07)
- Stern, S. – Lemmens, T. (2011): Legal Remedies for Medical Ghostwriting: Imposing Fraud Liability on Guest Authors of Ghostwritten Articles. *PLoS Med* 8 (8), Internet: <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pmed.1001070> (letöltve: 2012.04.07)
- Suber, P. (2012): *Open Access*. Cambridge, London: The MIT Press.
- Tarnov, E. (1999): When extra authors get in on the act. *Nature* 398(6729): 657. doi:10.1038/19401
- Wilhite, A.W., Fong, E.A. (2012): Coercive citation in academic publishing. *Science*. 335(6068) 542–543. doi: 10.1126/science.1212540
- Williams, G. (2011): Will higher education will be the next bubble to burst? Internet: <http://www.educationarena.com/pdf/sample/sample-essay-williams.pdf> (letöltve: 2013.05.07)
- Wood, P. (2011): The higher education bubble. *Society* 48 (3), 208-212.
- Woolf, P. K. (1986): Pressure to publish and fraud in science. *Annals of Internal Medicine* 104(2), 254-56.
- Yitzhaki, M and Ben-Tamar, D. (1991): Number of references in biochemistry and other fields; a case study of the journal of biological chemistry throughout 1910-1985. *Scientometrics* 21(1) 3–22. doi: 10.1007/BF02019179
- Ventola, E. (1992): Writing scientific English: overcoming intercultural problems. *International Journal of Applied Linguistics* 2(2), 191–220. DOI: 10.1111/j.1473-4192.1992.tb00033.x
- Verhagens, J.V., Wallace, K.J., Collins, S.C., Thomas, T.R. (2003): QUAD system offers fair shares to all authors. *Nature* 426: 602. doi:10.1038/426602a

Tóth János a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskolájának doktorjelöltje. Főbb érdeklődési területei közé tartozik a kommunikációs folyamatok modellezése, a globalizációfilozófia és a digitális médiumok; disszertációjának fókusza a világalgató kommunikációmodellekhez felhasznált teoretikus tudásanyag diverzitásának növelése. 2012-től megbízott óraadó a Károli Gáspár Református Egyetemen, ahol többek közt kommunikációs technológiákat és digitális újságírást oktat. Elérhetőség: jatoth@freemail.hu